

॥ श्रीः ॥
चौखम्बा सुरभारती ग्रन्थमाला
496
—ॐ नमो भगवते वासुदेवाय—

श्रीविद्यारण्ययतिप्रणीतं

श्रीविद्यार्णवतन्त्रम्

भाषाभाष्योपेतम्

पूर्वाद्धम् * द्वितीयो भागः
(द्वादशत अष्टादशश्वासात्मकः)

भाषाभाष्यकारः

श्री कपिलदेव नारायण
'स्वरूपावस्थित'

चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन
वाराणसी

विषयानुक्रमणी

विषयाः

पृष्ठाङ्काः विषयाः

पृष्ठाङ्काः

द्वाद पः श्वासः

श्रावचक्रनिर्माणप्रकारः	१
धातुविशेषे पूज्यकालसंख्याविशेषः तत्फलम्	१
चक्रस्य प्रस्तारभेदेन त्रैविध्यम्	२
प्रस्तारत्रयस्य फलानि	३
निषिद्धधातूनन्यानि निषिद्धाधिकरणानि	३
पाठप्रमाणम्	३
सृष्ट्यादिचक्रे तत्क्रमेण पूजा	४
चक्रस्य सृष्ट्यादिभेदलक्षणानि	४
मण्डपरचनार्थं प्राचीज्ञानप्रकारः	५
मण्डपरचना	७
मण्डपलक्षणम्	८
मण्डपनिर्माणविधिः	९
त्रिशूलनिर्माणप्रकारः	११
चतुरस्रकुण्डनिर्माणप्रकारः	१३
योनिकुण्डनिर्माणम्	१६
अर्धचन्द्रकुण्डनिर्माणम्	१६
त्रिकोणकुण्डनिर्माणम्	१७
वृत्तकुण्डनिर्माणम्	१७
षडकुण्डनिर्माणम्	१८
पद्मकुण्डनिर्माणम्	१८
अष्टास्रकुण्डनिर्माणम्	१९
पञ्चास्रकुण्डनिर्माणम्	१९
सप्तास्रकुण्डनिर्माणम्	२०
काम्यहोमेषु कुण्डभेदेन फलभेदः	२०
वर्णभेदेन कुण्डभेदः	२१
वेदिकापरितः कुण्डनिर्माणविशेषः	२१
कुण्डे राशिस्थितिः	२१
कुण्डवासना	२१
होमसंख्याभेदेन कुण्डमानभेदः	२२
द्विहस्तादिकुण्डविशेषाणां मानाङ्गुलक्षेत्रफलानि	२२
त्रसरेण्वादिमानभेदः	२२

कुण्डविस्तारायामसमाननिम्नखातकरणे मेखलादिप्रमाणम्	२२
कुण्डानामयथाकरणे दोषाः	२५
कण्ठप्रमाणम्	२६
योनिप्रमाणम्	२६
नालप्रमाणम्	२७
नाभिप्रमाणम्	२८
वास्तुपूजा	२८
वास्तुपूजाचक्ररचनाप्रकारः	२८
वास्तुपूजाफलं तदकरणे फलवैपरीत्यम्	३०
अङ्कुरार्पणविधिः	३१
दीक्षाकाले मासाः	३३
दीक्षानक्षत्राणि	३४
दीक्षायां निषिद्धनक्षत्राणि	३४
दीक्षातिथयः	३४
दीक्षावारादिकम्	३५
दीक्षायोगः	३६
दीक्षाकरणानि	३६
दीक्षालग्नानि	३६
दीक्षाकालः	३७
अधोमुखनक्षत्राणि	३७
ग्रहणे दीक्षारम्भः	३७
क्रियावती दीक्षा	३८
मधुपर्कविधानम्	३९
शक्तिगन्धाष्टकम्	४४
वैष्णवगन्धाष्टकम्	४४
शाम्भवगन्धाष्टकम्	४५
वैदिकमन्त्रपञ्चकोद्धारः	४५
कलशमण्डलार्चाबहिसंस्कारचरुसम्पादनादि	४६
अग्निस्थापनहोमकर्म	४९
प्रणीतास्थापनप्रकारः	५४
कुण्डाज्यस्रुगादिसंस्कारः	५६
मण्डले बलिः	६०

विषयाः

अध्वविवेचनम्
षडध्वशुद्ध्यादि
पूर्णाहुतिः
अग्न्युद्दासनम्
गुरुदक्षिणा
वर्णदीक्ष
कलादीक्षा
वेधदीक्षा
स्पर्शदीक्षा
वाग्दीक्षा
दृग्दीक्षा
शाम्भवदीक्षा
पूर्णाभिषेकविधिः
खारीप्रमाणम्
दीक्षाप्रयोगः
कुण्डाग्निस्थापनतत्पूजा
पूर्वादिदिक्षु बलिदानम्
गणेशपूजा

पृष्ठाङ्काः | विषयाः
त्रयोदशः श्वासः

६२	गौर्यादिमातृकापूजा	८५
६३	पुण्याहवाचनम्	८६
६४	मण्डपदेवतास्थापनपूजावलम्बः	८७
६५	अधिदेवतास्थापनम्	९७
६७	विनायकादिस्थापनम्	९७
६७	कलशाभिमन्त्रणादि	९८
६८	अध्वभावनाशोधनादि	९९
६८	दीक्षाङ्गहोमविधिः	१००
६९	क्रियादीक्षाकरणशक्तौ संक्षेपविधिः	१०३
६९	अग्नेर्वर्णादिफलम्	१०३
६९	सात्त्विकादिजिह्वाभेदः	१०५
६९	सात्त्विकादिजिह्वाभेदः	१०६
७०	स्रुक्स्रुवरचनाप्रकारः	१०६
७०	होमद्रव्याणां प्रमाणानि	१०९
७०	समिधः	११०
७६	वर्णदीक्षाप्रयोगः	११०
८४	कलादीक्षाप्रयोगः	१११
८५	स्पर्श-वाग्-दृग्-वेधदीक्षाप्रकारः	१११

चतुर्दशः श्वासः

कादिमते पूर्णाभिषेकविधिः	११४	सप्रयोगः कुलसुन्दरीनित्यापूजनविधिः	१४३
नवग्रहादिमण्डलपूजाविधिः	११६	सप्रयोगः नित्यानित्यापूजनविधिः	१४५
तिथिवारक्षदेवता	११८	सप्रयोगः नीलपताकानित्यापूजनविधिः	१४८
तद्दिननित्यापूजाविधिप्रयोगः	११९	सप्रयोगः विजयानित्यपूजनविधिः	१५०
डाकिन्यादिदेवतापूजाप्रयोगः	१२०	सप्रयोगः सर्वमङ्गलासपर्याविधिः	१५३
पञ्चाशन्मिथुनपूजा	१२२	सप्रयोगः ज्वालामालिनीनित्यापूजाविधिः	१५५
कामेश्वरीनित्यायजनविधिः	१२३	सप्रयोगः चित्रानित्यायजनविधिः	१५७
भगमालिनीनित्यायजनविधिः	१२६	सप्रयोगः कुरुकुल्लासपर्याविधिः	१५९
नित्यक्लिन्नापूजनविधिः	१३०	वाराहीसपर्याविधिः सप्रयोगः	१६२
भेरुडानित्यापूजनविधिः	१३२	वारेशानां पूजाप्रयोगः	१६४
वह्निवासिनीनित्यापूजनविधिः	१३४	तिथीशार्चनप्रयोगः	१६४
वज्रेश्वरीनित्यापूजनविधिः	१३६	नक्षत्रेशदेवतापूजाक्रमः	१६४
शिवादूतीनित्यापूजनविधिः	१३९	नवग्रहपूजाविधिः	१६५
सप्रयोगः त्वरिता नित्यापूजनविधिः	१४१		

विषयाः

पृष्ठाङ्काः | विषयाः
पञ्चदश श्वास

पृष्ठाङ्काः

प्रातःकृत्योत्तरं सन्ध्याकथनम्	१६८	द्वादशशलाकांस्तुतिः	१९७
मध्यन्दिनसन्ध्या	१७४	नित्याकवचम्	१९८
सायंसन्ध्या	१७५	अधिवासनदिनकृत्यम्	१९९
अर्धरात्रसन्ध्या	१७७	कादिमते पूर्णाभिषेकविधिः	२००
नित्यतर्पणविधिः	१७८	खारीलक्षणम्	२००
पीठपूजा	१७९	कालचक्ररचनाप्रकारः	२००
अर्घ्यस्थापनम्	१८०	यन्त्रभेदकथनम्	२०१
आवरणपूजा	१८२	दिननित्याविद्यापरिज्ञानम्	२०४
नित्यहोमविधानम्	१८८	पर्यायनित्याक्रमः	२०४
अक्षराणां वर्णविभागः	१८९	नैमित्तिकपूजा	२०५
पूर्णमण्डलवर्णक्रमः	१८९	दमनारोपणविधिः	२०६
उद्धारपूर्वं कालनित्याविद्यापारायणजपक्रमः	१९१	पवित्रारोपणविधिः	२०९
अङ्गविद्याजपकथनम्	१९२	पूज्यापूज्यकुमारीलक्षणम्	२१३
कालनित्याजपः	१९२	पूज्यापूज्यसुवासिनीलक्षणम्	२१३
युगाक्षरोत्थविद्याजपविशेषः	१९४	कालीमते पूर्णाभिषेके शक्तिन्यासः	२१५
त्रिपुरभैरवीस्तुतिः	१९५	न्यासानुसन्धानशतश्लोकी	२१८
		अन्तर्यागकरणम्	२२२

षोडशः श्वासः

कालीमते पुरश्चरणविधौ पुरश्चरणशब्दनिरुक्तिः	२२५	मालामणिफलकथनम्	२३८
विनियोगलक्षणम्	२२५	मिश्रमणिनिषेधः	२३९
पुरश्चरणेऽङ्गसंख्याविकल्पः	२२५	वश्योच्चाटनादौ मालाप्रकारः	२३९
पुरश्चरणे श्रीविद्याजपसंख्या	२२७	मालायाः सात्त्विकादिभेदाः	२४०
त्रिलक्षजपपूर्वं श्रीचक्रसाधनम्	२२८	देवताभेदेन मालासंस्कारकालः	२४०
नवलक्षावधि सफलं पुरश्चरणप्रकारः	२२९	सूत्रनिर्णयः	२४१
जपसंख्यानिर्णय	२३०	मालाग्रथनविधानम्	२४१
जपस्थानवचनम्	२३१	मालासंस्कारः	२४२
कूर्मचक्ररचनापरिज्ञानम्	२३३	पञ्चगव्यनिर्णयः	२४२
विद्यासाधनादि	२३४	रुद्राक्षमाहात्म्यं तदुत्पत्तिस्तन्मुखभेदास्तत्फलानि च	२४३
विद्याव्रतदिनवर्ज्यानि	२३५	करमालानिर्णयस्तत्फलञ्च	२४८
विद्यासिद्धिचिह्नानि	२३५	पुरश्चरणकालविहितानि	२५०
कूर्मस्थितितत्प्रयोगः	२३५	नित्यनैमित्तिकजपकथनम्	२५१
साध्यसाधकनाम्नोररित्वज्ञानपूर्वं वैरिस्थानत्यागः	२३७	गुरुसन्तोषफलम्	२५१
अक्षमालानिर्वचनम्	२३८	भैक्षादिनियमः	२५१

विषयाः	पृष्ठाङ्काः	विषयाः	पृष्ठाङ्काः
निषिद्धकथनम्	२५२	व्रतवर्ज्यानि	२६८
जपमन्त्रा भाषणे प्रायश्चित्तम्	२५२	मन्त्रसिद्धयसिद्धयोर्हेतुकथनम्	२६८
पुरश्चरणकर्तुर्नियमः	२५३	भोजनसम्पादनादि	२६९
कुशपवित्रसुवर्णधारणनियमः	२५५	शयनप्रकारः	२६९
दर्पभेदादिकथनम्	२५५	स्वप्नमाणवमन्त्रः	२७०
नग्नभेदाः	२५६	शुभसूचकस्वप्नाः	२७१
प्राङ्गुपादलक्षणम्	२५७	अशुभसूचकस्वप्नाः	२७२
जपतद्वेदलक्षणम्	२५७	अशुभस्वप्नप्रायश्चित्तम्	२७२
विहितासनानि	२५८	स्वप्ननिवेदनम्	२७३
निषिद्धासनानि	२५८	साधकस्य विघ्नपूर्वं मन्त्रसिद्धिचिह्नानि	२७३
जपपूर्वदिनकृत्यम्	२५९	सिद्धिप्रत्ययाः	२७४
क्षेत्रपालबलिमन्त्रः	२५९	होमक्रमः	२७५
जपारम्भकार्यम्	२५९	होमाशक्तौ द्विगुणादिजपः	२७५
व्रतयज्ञविवाहादौ सूतकविचारः	२६१	तर्पणब्राह्मणभोजने	२७६
प्रतिदिनं समसंख्यया जपविधिः	२६२	पुस्तकलिखितादिमन्त्रजपपातकम्	२७७
जपादौ दिनातिक्रमे सिद्धिरोधः	२६३	प्रोक्तमालासंस्कारादीनां प्रयोगः	२७७
जपादौ मालाया इतिकर्तव्यता	२६३	मन्त्रसिद्धिप्रकारान्तराणि	२८५
जपादौ ध्यानादौतिकर्तव्यता	२६४	कादिमते प्रकारान्तरम्	२८६
मन्त्रसेतुनिर्णयः	२६४	पञ्चाशद्वर्णाधिनामानि	२८७
मालावर्तनधारणनियमः	२६५	मन्त्रसिद्धिप्रकारान्तरम्	२८७
मन्त्रजपविचारः	२६५	मन्त्रसिद्धयै द्रावणादिसंस्कारः तत्प्रयोगश्च	२८८
मालायाः मन्त्रोद्धारः	२६६	सिद्धिलक्षणानि	२८९
जपनिवेदनमन्त्रः	२६६	दिव्यपुरश्चरणम्	२९०
		कुलशक्तिपूजनक्रमः	२९१

अथ सप्तदशः श्वासः

रहस्यपुरश्चरणम्	२९३	प्रयोगविशेषाः	३१६
वीरपुरश्चरणम्	२९५	षट्कर्मलक्षणम्	३१७
वीरसाधनविधानम्	२९७	षट्कर्मदेवता-ऋतु-आसन-मुद्रा-यन्त्र-बीजादिकथनम्	३१७
सुरातर्पणविचारः	२९८	षट्कर्मयन्त्रलेखनद्रव्याणि	३१८
सुराभेदफलश्रुतिः	३००	प्राणयन्त्रोद्धारः	३१९
नीलक्रमोक्तवीरसाधनम्	३००	ग्रथितादिलक्षणम्	३२०
वीरसाधनप्रयोगे चितासाधनम्	३०४	चक्रराजसाधनम्	३२१
शवसाधनम्	३०६	मन्त्रयोगः	३२५
शवसाधनप्रयोगः	३११	तिलकधारणम्	३३२
संक्षेपपुरश्चरणम्	३१३	आन्तरोपासना	३३३

विषयाः

अधिकारिकथनम्
पञ्चमुद्रावासना
काम्यहोमविधिः
सौम्यहोमद्रव्याणि
विद्याहोमविधानम्
क्रूरहोमविधानम्
काम्यहोमद्रव्याणां मानम्

पृष्ठाङ्काः

३३४
३३४
३३५
३३६
३३८
३४३
३५१

विषयाः

माषादिप्रमाणलक्षणम्
समिधां लक्षणम्
काम्यजपविधिः
कूटत्रयस्य पृथक्साधनविधिः
श्रीचक्रसाधनविधिः
तिलकादिवश्यप्रयोगः
आकर्षणादिप्रयोगः

पृष्ठाङ्काः

३५३
३५३
३५४
३५५
३५७
३५८
३५९

अष्टादशः श्वासः

समयाचारः
महामन्त्रसाधने स्वेच्छाचारः
महामन्त्राः
कुलाचारनियमः
शिवाबलिः
दूतीयागविधिः
दूतीलक्षणानि
कुलनायिकाः
उत्तरोत्तरं कुलनायिकापूजनफलम्
वर्ज्यशक्तीनां लक्षणम्
मातङ्गीपूजनम्
पञ्चमयागप्रशंसा
पञ्चमयागप्रयोगः
संक्षेपतः शक्तिशोधनम्
कामसोमयोः कलाः
अन्तर्यजनम्
स्नानलक्षणम्
सन्ध्यालक्षणम्
तर्पणलक्षणम्
अर्घ्यदानलक्षणम्
न्यासध्यानानि
ध्यानलक्षणम्
पूजनम्
जपलक्षणम्
हवनम्
मधुपर्काङ्गच्छागादिपशुबलिविधानम्

३६३
३६९
३६९
३७२
३७२
३७४
३७५
३७६
३७७
३७८
३७८
३८१
३८२
३८८
३८९
३९०
३९१
३९१
३९१
३९१
३९१
३९२
३९२
३९२
३९२
३९३
३९३

कुमारीयजनविधिः
कुमारीपूजनविधिः
पूज्यकुमारीलक्षणानि
अपूज्यकुमारीलक्षणानि
फलविशेषे पूज्यविशेषः
वटुकादिबलिपञ्चकप्रयोगः
कुल्लिकादिलक्षणम्
कुल्लिकाप्रयोगः
प्राणप्रतिष्ठाविधानम्
उपासनाविधिः
प्राणदूत्यः
तत्पुरश्चरणविधिविशेषः
अष्टविषाणि
शैवादिकलापरिगणना
प्राणयन्त्ररचनाप्रकारः
नित्यहोमेऽग्निस्थापनविधिः
सामान्येन मन्त्रान्तराणां नित्यपूजाविधिः
गृहस्थानां बाह्यपूजा पञ्चधा
प्रातःप्रधानभूतेज्यानिरूपणम्
मूलमूत्रशौचादिनिर्णयः
दन्तकाष्ठमन्त्रः
स्नानविधिस्तद्भेदाः
तान्त्रिकस्नानम्
मन्त्रस्नानविधिः
ध्यानस्नानम्
ऊर्ध्वपुण्ड्रलक्षणम्

३९५
३९६
३९७
३९७
३९७
३९७
३९८
४०१
४०१
४०३
४०४
४०५
४०६
४०६
४०८
४०९
४११
४१३
४१३
४१५
४१६
४१६
४१७
४१८
४१९
४२०

विषयाः

भस्मत्रिपुण्ड्रधारणविधिः	४२०
गोमयापहरणादां विशेषः	४२१
त्रिपुण्ड्रधारणेऽङ्गुलिनियमः	४२१
तिलकप्रकारः	४२२
सन्ध्याविधिः	४२२
सन्ध्यालोपे प्रायश्चित्तम्	४२३
यागमण्डपप्रवेशादि	४२४
सूर्यार्घ्यदानविधिः	४२४
द्वारपूजादिविधानम्	४२५
विघ्नोत्सारणपूर्वं मण्डपप्रोक्षणादि	४२६

पृष्ठाङ्काः

विषयाः

आसनस्थापनविनियोगः	४२६
पूजाद्रव्यस्थापनम्	४२७
समदृष्ट्यवलोकनम्	४२७
दीपशिखास्पर्शः	४२८
जलपात्रावेक्षणम्	४२८
करशोधनकर्म	४२८
भूतशुद्धिः	४२९
ऋष्यादिपदार्थनिर्णयः	४३१
षडङ्गन्यासविधिः	४३१
जातिलक्षणम्	४३२

पृष्ठाङ्काः

४२६
४२७
४२७
४२८
४२८
४२८
४२९
४३१
४३१
४३२